

ЛИСТ А.П. КОВАЛІВСЬКОГО:

ДО ІСТОРІЇ ВИДАННЯ В ХАРКІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ПЕРШОГО
ФУНДАМЕНТАЛЬНОГО БІБЛІОГРАФІЧНОГО ДОВІДНИКА ПРАЦЬ
Г. С. СКОВОРОДИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ПРО НЬОГО

А. П. Ковалівський в 1960-і рр. Фото публікується вперше.

Опублікований нижче лист належить видатному історику-орієнталісту професору Харківського університету А. П. Ковалівському (1895–1969). Він зберігається в папках документів, що відносяться до історії Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, в довідково-бібліографічному відділі, і раніше не публікувався. Машинописний текст (копія) публікується без змін. Інтерес до історії життя і творчості Г. С. Сковороди простежується протягом усієї творчої діяльності А. П. Ковалівського (йому належить 11 робіт, присвячених Г. С. Сковороді). Вперше цією темою Андрій Петрович зацікавився на початку 1920-х років, а даний лист написано вченим вже на схилі літ.

При аналізі листа, звертає на себе увагу чітка позиція автора, який пов'язує заснування Харківського університету з діяльністю Г. С. Сковороди, а також пильна увага до особистості мислителя. Лист важливий і з точки зору розуміння еволюції поглядів Андрія Петровича на Г. С. Сковороду. В тексті листа дата його створення не вказана, але датуючими є вказівка у підписі: «Заслужений працівник

науки» (це звання, було присвоєно А. П. Ковалівському в 1965 р.), а також слова «цього 1966 року».

Замісникові голови Комітету по справах друку при Раді Міністрів УРСР Д. І. Гнатюку [1]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

На протязі багатьох років робітники Центральної наукової бібліотеки Харківського держ. університету проробили велику працю – склали докладний бібліографічний показник літератури про видатного українського філософа, демократа й гуманіста Григорія Сковороду¹ [2]. Важливість цієї справи була визнана вже давно. Вже незабаром після Великої Жовтневої революції з нагоди 200-річчя з дня народження філософа відбулося врочисте прилюдне вшанування його пам'яті й акад. Д. І. Багалій зробив першу спробу такої біографії, зібравши кілька сот назв, які далеко не вичерпували навіть тодішньої літератури про Г. Сковороду [3]. Тим часом, за радянських часів увага до Г. Сковороди все більшала, кількість дослідів, статей тощо все зростала. У 1961 р. Академія Наук УРСР видала повне наукове видання творів філософа на підставі усіх відомих його рукописів (в цілому 1158 сторінок) [4], чільне місце відведене Г. Сковороді й у капітальній праці АН УРСР цього 1966 року – «Нарис історії філософії на Україні» [5]. За останніх часів відбулося кілька наукових конференцій, присвячених філософу, до заповідника його імені у с. Сковородинівка на Харківщині, де є й музей його імені [6], щороку прибувають численні екскурсії, у Харкові є інститут його імені [7], на Полтавщині на місці його народження за радянських часів поставлено йому пам'ятника [8] тощо.

Однак, при всьому тому література про Г. Сковороду, зокрема радянська, не зібрана й практично неприступна навіть для спеціалістів, не кажучи вже про ширші кола читачів. Тим часом, вона має велике значення для розуміння життя та творчості видатного філософа, але й для вивчення усієї епохи, в якій він жив, оскільки Г. Сковорода був не кабінетним вченим, а справжнім народним

¹ У 1960-і роки ЦНБ заснувала серію біобібліографічних видань вчених ХДУ ім. О. М. Горького. Першою в цій серії вийшла біобібліографія А. П. Ковалевського : Андрій Петрович Ковалівський: біобібліографія / [уклад. Х. С. Надель, Р. А. Ставинська]. – Х. : Вид-во Харк. ун-ту, 1966. – 34 с.

філософом, який блукав по містах та селах, навчаючи народ, який відбив у своїй основі цілий етап у розвитку культури свого часу, мав великий вплив на дальший розвиток освіти й зокрема на заснування Харківського університету.

Ось чому Харківський держ. університет вважає за свій обов'язок вшанувати пам'ять Г. Сковороди, давши до рук радянських читачів і учених цього докладного показника літератури про філософа. У зв'язку з тим, що філософська, педагогічна та літературна спадщина Г. Сковороди вивчаються студентами педагогічних інститутів та університетів на історичних, філологічних та також гуманітарних факультетах, зокрема використовується в дипломних роботах по історії української культури.

Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР зі свого боку дало свою згоду на це видання й ми сподіваємося, що Ви так само не будете заперечувати здійсненню цієї справи.

Заслужений діяч науки УРСР, доктор
історичних наук, професор, зав. кафедрою
історії середніх віків ХДУ

(А. П. Ковалівський)

1. Пнатюк Дмитро Іванович – фахівець в галузі книговидавництва, автор книги «Книговидавнича справа на Україні в післявоєнні роки» (К., 1965). Обіймав посаду заступника голови Комітету у справах друку при Раді Міністрів УРСР.
2. Григорій Сковорода: Біобібліографія / Упоряд. Е. С. Беркович, Р. А. Ставінська, Р. І. Штраймш; Вступ. ст. А. М. Ніженець; Відп. ред. А. П. Ковалівській. – Х.: Вид-во Харк. ун-ту, 1968. – 183 с. У 1962 р., коли святкувалося 240 років від дня народження мислителя, було вирішено видати бібліографічний показник його праць, а також матеріали, які відображали життя і діяльність філософа. А. П. Ковалівський активно співпрацював в цій роботі з відомим харківським фахівцем-філологом А. М. Ніженець (1902–1992).
3. Див.: Багалій Д. І. Український мандрівний філософ Г. С. Сковорода / Д. І. Багалій. – Х.: Тип. Нар. комісаріату освіти, 1923. – 65 с. та ін.

4. Григорій Сковорода. Твори у двох томах [Твори в двох томах; укладачі: І. Табачников, І. Іваньо, відп. ред. Д. Острянин]. – К.: Видавництво АН УРСР, 1961.
5. Нарис історії філософії на Україні / гол. редкол.: Д. Х. Острянин; АН Української РСР, Ін-т філософії. – К.: Наукова думка, 1966. – 656 с.
6. Національний літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди – музей, який присвячений життю і творчості Григорія Сковороди, був заснований в 1972 році в селі Сковородинівка (колишня Пан-Іванівка) Золочівського району Харківської області. Ймовірно, в 1960-і роки в селі діяв шкільний або народний музей Григорія Сковороди.
7. У 1945 р. Харківському педагогічному інституту було присвоєно ім'я Г. С. Сковороди. А. П. Ковалівський деякий час викладав у цьому інституті (1944–1948), де бібліотекарем працювала його сестра.
8. Мова йде про бюст роботи І. П. Кавалерідзе, встановлений в 1921 році до 200-річчя з дня народження філософа.

Підготував С. М. Куделко